

THE HARMONY OF MODERNITY AND TRADITION IN THE DEVELOPMENT OF UZBEK NOVEL WRITING

Abdikarimov Jaloladdin

Teacher of Nukus Muhammad al-Beruni Secondary Special Islamic Educational Institution

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17213607>

ARTICLE INFO

Received: 19th September 2025

Accepted: 25th September 2025

Online: 27th September 2025

KEYWORDS

Uzbek novel writing, tradition, modernity, harmony, nationality, artistic and aesthetic process, novel genre, literary development.

ABSTRACT

This article examines the interplay between tradition and modernity in the development of Uzbek novel writing. The formation process of the novel genre in Uzbek literature and the interaction between national traditional elements and modern artistic techniques are explored through the perspectives of literary scholars and practical examples. Furthermore, the artistic and aesthetic significance of the harmony between tradition and modernity is revealed through a comparative analysis of novels from different periods. The stages of formation and development of Uzbek novel writing are summarized using a tabular and analytical approach. The article aims to examine the Uzbek literary process in conjunction with modern literary theory.

O'ZBEK ROMANCHILIGI TARAQQIYOTIDA ZAMONAVIYLIK VA AN'ANA UYG'UNLIGI

Abdikarimov Jaloladdin

Nukus Muhammad al-Beruniy o'rta-maxsus islom bilim yurti o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17213607>

ARTICLE INFO

Received: 19th September 2025

Accepted: 25th September 2025

Online: 27th September 2025

KEYWORDS

O'zbek romanchiligi, an'ana, zamonaviylik, uyg'unlik, milliylik, badiiy-estetik jarayon, roman janri, adabiy rivojlanish.

ABSTRACT

Mazkur maqolada o'zbek romanchiligi taraqqiyotida an'ana va zamonaviylikning uyg'unlashuvi masalasi tahlil qilingan. Roman janrining o'zbek adabiyotida shakllanish jarayoni, milliy an'anaviy unsurlar va zamonaviy badiiy usullar o'rtasidagi o'zaro ta'sir adabiyotshunos olimlar qarashlari hamda amaliy misollar asosida yoritilgan. Shuningdek, turli davr romanlarining qiyosiy tahlili orqali an'ana va zamonaviylik uyg'unligining badiiy-estetik ahamiyati ochib berilgan. Jadval va tahliliy yondashuv yordamida o'zbek romanchiligining shakllanish va rivojlanish bosqichlari umumlashtirilgan. Maqola

o'zbek adabiy jarayonini zamonaviy adabiyot nazariyasi bilan uyg'unlikda ko'rib chiqishga qaratilgan.

Kirish

O'zbek romanchiligi taraqqiyotida an'ana va zamonaviylikning uyg'unlashuvi adabiy jarayonning eng muhim masalalaridan biri sifatida baholanadi. Adabiyotshunolar ta'kidlaganidek, har qanday milliy adabiyot o'z ildizlarini qadimiy manbalar, folklor, og'zaki ijod va tarixiy asarlardan oladi. Shu jihatdan, roman janri ham o'zbek adabiyotida dastlabki bosqichda an'anaviy epik tasvirlarga tayanib, keyinchalik zamonaviy shakllar bilan boyib bordi. Masalan, Abdulla Qodiriy o'zining "O'tkan kunlar" romanida xalqona rivoyatlar, tarixiy manbalar va milliy qadriyatlarni zamonaviy roman shaklida uyg'unlashtirgan bo'lsa, keyingi avlod ijodkorlari zamon ruhini yanada chuqurroq aks ettirishga intildilar.

Adabiyotshunos Sabirdinovning fikricha, "o'zbek romanchiligi tarixiylik va zamonaviylikni uyg'unlashtirish orqali o'zining milliy qiyofasini yaratishga erishdi" [5, 101]. Shu bilan birga, Z. Paradaeva "roman janri milliy adabiyotda eng murakkab badiiy shakl sifatida xalq ruhiyatini, tarixiy tajribani va zamonaviy tafakkurni birlashtiruvchi hodisadir" deya ta'kidlaydi [3, 11]. Demak, romanchilikda an'ana — milliylikning ildizi bo'lsa, zamonaviylik — yangilanish va taraqqiyotning kafolati sifatida namoyon bo'ladi. Shuningdek, jahon adabiyotshunosligida ham bu masalaga turlicha yondashuvlar mavjud. Masalan, Ubaydullaevaning roman haqidagi qarashlarida janrning doimiy rivojlanishda ekani, turli ijtimoiy-tarixiy sharoitlarga moslashib, o'zgarib borishi ta'kidlanadi [7].

Shunday qilib, an'ana va zamonaviylik uyg'unligi faqat o'zbek romanchiligining ichki xususiyati emas, balki jahon adabiy jarayonlari bilan hamohang rivojlanayotgan murakkab hodisadir. Shu bois, ushbu maqolada romanchilikda an'ana va zamonaviylikning uyg'unlashuv jarayoni izchil tahlil qilinadi, turli davr romanlari misolida adabiy-estetik jarayonlar ochib beriladi.

Avvalo, an'anaviylikning o'zbek romanchiligidagi o'rni haqida to'xtalish lozim. Dastlabki o'zbek romanlari xalq hayotini tarixiy manbalar asosida yoritishga, milliy urf-odat va qadriyatlarni ifodalashga xizmat qilgan. Ayniqsa, Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Fitrat kabi yozuvchilar milliy roman asoschilaridan bo'lib, ular xalqning ma'naviy merosidan ilhomlangan holda, tarixiy voqealarni badiiy tasvirga aylantira oldilar. Bu bosqichda an'ana nafaqat tasvir vositasi, balki milliylikni saqlash va mustahkamlash omili sifatida qaraldi.

Shu bilan birga, zamonaviylik ham romanchilik taraqqiyotining ajralmas tarkibiy qismi sifatida maydonga chiqdi. XX asrning ikkinchi yarmida yozuvchilar jamiyatning o'zgaruvchan ijtimoiy hayotini, insonning ruhiy kechinmalarini, shaxsiy muammolarini yangi uslub va badiiy shakllarda tasvirlashga intildilar. O'tkir Hoshimov, Said Ahmad, Tog'ay Murod asarlarida zamonaviy voqelik realistik va psixologik tahlil orqali ochib berildi. Bu davrda romanda ichki monolog, ong oqimi, ramziy tasvir kabi zamonaviy badiiy vositalardan foydalanish kengaydi.

Natijada, an'ana va zamonaviylik o'zaro qarama-qarshi emas, balki bir-birini boyituvchi unsurlar sifatida shakllandi. Masalan, Tog'ay Murodning "Otamdan qolgan dalalar" asarida xalqona rivoyatlar, milliy tasvirlar bilan bir qatorda zamonaviy psixologizm va falsafiy mushohada uyg'unlashgan. Shu asosda romanchilik milliy o'ziga xoslikni saqlagan holda, jahon adabiyoti yutuqlaridan bahramand bo'ldi.

1- Jadval: O'zbek romanlarida an'ana va zamonaviylik uyg'unligi

Davr	Asosiy namoyandalar	An'ana ifodasi	Zamonaviylik ifodasi	Uyg'unlik natijasi
XX asr boshlarida	Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Fitrat	Tarixiy voqealar, xalqona tasvir, urf-odatlar	Realistik tasvir, yangi janr shakli	Milliy romanning shakllanishi
XX asr o'rtalarida	Said Ahmad, Odil Yoqubov	Milliy turmush tarzi, an'anaviy syujet	Psixologik tahlil, zamonaviy mavzular	Jamiyat va shaxs uyg'un tasviri
XX asr oxiri - XXI asr	Tog'ay Murod, O'tkir Hoshimov	Qishloq hayoti, milliy ruhiyat	Ong oqimi, ramziy obrazlar, falsafiy qatlam	Modernizm va milliylik sintezi

Yuqoridagi jadvaldan ko'rinadiki, o'zbek romanchiligida har bir davr o'ziga xos tarzda an'anani saqlagan va shu bilan birga zamonaviylik unsurlarini o'zlashtirgan. XX asr boshlarida roman milliylikni ifodalash vositasi sifatida qaralgan bo'lsa, XX asr o'rtalarida u zamon ruhini aks ettirishning asosiy badiiy shakliga aylandi. XXI asrga kelib esa, roman jahon adabiyotidagi modernistik va postmodernistik oqimlar ta'sirida yangicha qirralar kasb etdi. Shunday qilib, an'ana va zamonaviylik uyg'unligi o'zbek romanchiligini nafaqat milliy, balki umuminsoniy qadriyatlarni ifodalovchi adabiyot darajasiga olib chiqdi.

Yuqorida ta'kidlanganlardan kelib chiqib aytish mumkinki, o'zbek romanchiligi taraqqiyoti jarayonida an'ana va zamonaviylik uyg'unligi uzluksiz davom etib kelayotgan murakkab va serqirra hodisadir. Bir tomondan, an'ana xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviy merosi va milliy qadriyatlarini ifodalab, adabiyotning ildizini mustahkamlasa, ikkinchi tomondan, zamonaviylik yangilanish, ijodiy izlanish va badiiy tafakkurning taraqqiy etishini ta'minladi.

Shuningdek, romanchilikda bu ikki qutbning uyg'unlashuvi natijasida milliy va umuminsoniy g'oyalar qo'shilib, adabiyotning badiiy-estetik qiyofasi yanada boyidi. XX asr boshlarida tarixiylik va milliylik ustuvor bo'lgan bo'lsa, keyingi davrlarda psixologizm, falsafiy mushohada va modernistik oqimlar o'z o'rnini topdi. Bugungi kunda esa o'zbek romanchiligi nafaqat milliy o'zlikni anglash vositasi, balki global adabiy jarayonlarda faol ishtirok etuvchi adabiy hodisaga aylandi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, o'zbek romanchiligi taraqqiyotida an'ana va zamonaviylikning uyg'unligi doimiy jarayon sifatida namoyon bo'ladi. An'ana milliylikning ildizi va ruhiy tayanchi bo'lsa, zamonaviylik uning yangilanishi va taraqqiyotining kafolati hisoblanadi. Olimlar fikriga ko'ra, aynan shu uyg'unlik romanchilikning milliy-estetik qiyofasini shakllantirgan. O'zbek romanlari tarixiy voqealarni, milliy ruhiyatni va zamonaviy inson muammolarini birlashtirgan holda, adabiyotimizni jahon adabiy jarayonlari bilan uyg'un rivojlanishga yo'naltirdi. Shu sababli, o'zbek romanchiligida an'ana va zamonaviylikning uyg'unligi nafaqat adabiy-estetik hodisa, balki milliy o'zlikni anglash va jahon madaniyatida o'z o'rnini topish jarayonining muhim bosqichidir.

References:

1. Axmadxonova, E. Z. (2025). TOG 'AY MURODNING "OTAMDAN QOLGAN DALALAR" ASARIDA AYOLLAR OBRAZI. Теоретические аспекты становления педагогических наук, 4(10), 125-129.
2. Nargiza, J. R. (2025). ABDULLA QODIRIY ASARLARIDA IJTIMOYIY-MA'NAVIY, AXLOQIY MUAMMOLARNING AKS ETTISHI. Лучшие интеллектуальные исследования, 42(3), 77-82.
3. Pardaeva, Z. (2023). MUSTAQILLIK DAVRI O 'ZBEK ROMANCHILIGI: BADIY VA ILMIY TAFAKKUR MASALALARI. Farg'ona davlat universiteti, (3), 11-11.
4. Qodiriy, A. (2017). O'tkan kunlar. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
5. Sabirdinov, A. (2025). O 'ZBEK TARIXIY ROMANI: OYBEK VA QODIRIY. Scientific journal of the Fergana State University, (2), 101-101.
6. Cho'lpon "Kecha va kunduz" "Ilm-ziyo-zakovat" Toshkent-2019
7. Убайдуллаева, P. (2025). MUSTAQILLIKDAN KEYINGI DAVRDA O'ZBEK ADABIYOTSHUNOSLIGIDA ROMAN POETIKASINING O'RGANILISHI. Interpretation and researches, (4-50).